

آبونه شرائطی : هریر ایچون
سنده لکی (۴۰۰) آلتق آیلنى
(۲۲۵)، ممالک اجنبیه ایچون
سنده لکی (۴۵۰)، آلتق آیلنى
(۲۵۰) غروشد.

نسخه سی ۷۵۰ غروشد.
سنده لکی ۵۰ عدددر.

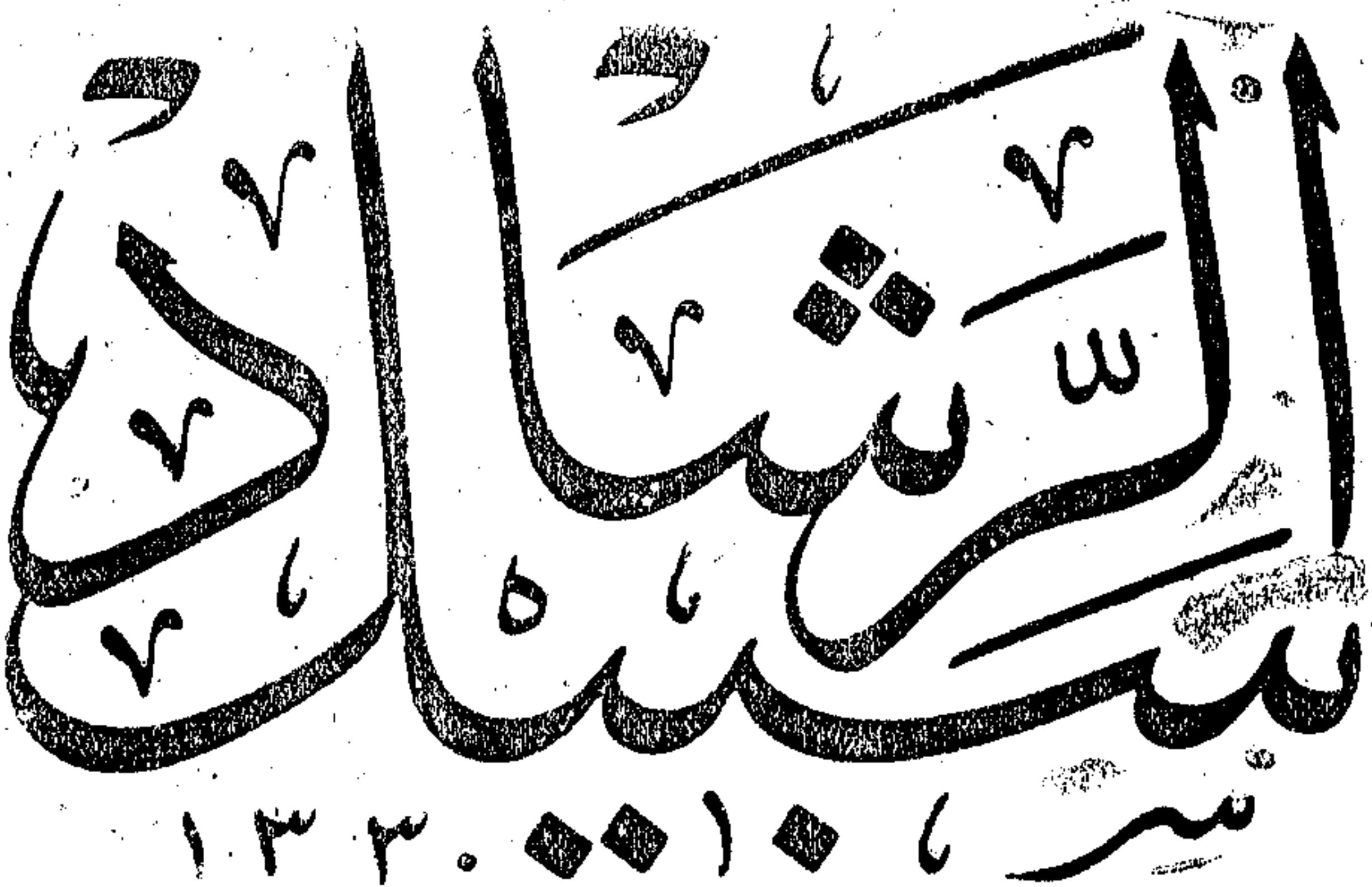
اداره خانه : باب عالی جاده سنده
رشید افندی خاندنه
خطارات
آبونه بدل پشیدندر.

مسلکه موافق آثار مع المتنویه
تبول اولنور. درج ایدلهین
یازیلر اهاده اولماز.

وَاللَّهِ يَهْدِي مِنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

باش خود
محمد حاکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب



اداره من تبدیلندە آئیریجە
غروش کوندرملیدر.

مكتوبىرك امضالرى واضح
واوقوناقلى اولىسى و آبونه
صرە نومرسىنى محتوى
بولۇغى لازىمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه
اولاڭلارك آدرسلرینك
فرالىزجه يازلىسى دجا اولنور.

پاره کوندرلدىكى زمان نېھە
داۋىز اولدىقى بىلدىرلىسى
رجا اولنور.

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

ویل، کورکوریه اتفاقدن تولد ایدن ها قبتری دوشونکسزین امتری تقليد ایدنلره افسوس، بشقه لرک دوچار اولدقتری مصائبن عبرت آمیان، سپرکاری آجی آجی تحریر لرله بودکاری، داغلانش، آواره برخیات اجتماعیه نک تأثیریه لذت میشتدن بی نصیب قالمش مادیه نک یکانه زینتی اولان اولاد بولنی بوجیات عالیه و نزیهه به دها اولانلرک سوزلرندن استفاده قیدنده بولنیانلره!

معارف پیغمبر مژه:

عقلی صلاح

بزده علم سپه اطفال ته ایمهه اولامابور؟

اوج در لصلاح دن بدن صلاحنک تأمینی ایمجون مقتضی دملتزمجه تطیقی قابل اولان خصوصی مارت آینده اتفهده یکی کون فرن تسیله انتظار دقته حرض ایمتش ایدم. شمدی ده عقلی صلاحنک تأمینی ایمجون بیلدکاری عرض ایده جکم. اولا بدن صلاحی ذکر ایتدک. چونکه بدن محتده اولمازسه عقل ده، دوحه سالم قلامازلر. ذتاً بولنلرک اوچی بری برلریه لازم، ملزومدرلر.. مطلوب اولان بالکنر بـنـک وـیـاعـتـلـکـ، یـاخـود رـوـحـکـ منـفـرـدـ صـلاـحـلـرـ دـکـلـدـرـ. انسانک تامانک صلاحی تأمین در. فقط باوج نوع قواصره به قومنی لازمکنجه بدن صلاحی برنجی صرهه قونور. دـنـکـ روـحـکـ سـالـمـ برـجـمـ اـیـجـنـدـهـ سـالـمـ قـالـسـینـ،ـ کـلـامـ بـلـکـ اـسـکـیـ دـرـ.ـ یـکـیـ عـلـمـ تـرـبـیـةـ اـطـفـالـ کـتابـلـرـنـدـهـ اـیـسـهـ «ـبـدـنـکـ تـرـبـیـهـ»ـ اـنـسـانـیـ تـرـبـیـهـنـکـ اـسـانـدـهـدـرـ»ـ دـیـوـرـلـ. اـسـپـهـنـسـرـدـهـ،ـ تـرـبـیـهـ بـدـنـیـهـنـکـ فـرـدـیـ اـهـمـیـتـیـ کـوـسـتـرـمـکـ اـیـمـ Jonـ «ـجـیـانـهـهـ تـرـیـزـنـدـهـ،ـ مـوـقـیـتـیـکـ بـرـنـجـیـ شـرـطـیـ اـیـ بـرـحـیـانـ اـولـمـاقـدـرـ»ـ؛ـ اـجـتـمـاعـیـ اـهـمـیـقـ حـقـنـدـهـ دـهـ مـلـیـ فـیـضـ وـسـعـادـتـکـ اـکـ بـرـنـجـیـ شـرـطـیـ مـلـتـکـ اـیـ حـیـانـلـرـدـنـ مـتـشـکـلـ اـولـمـاسـیدـرـ»ـ دـیـمـشـدـرـ ۱۰.]

فخر المرسلین اند من ایسه بو حقیقی «علم ایین در». اولا بدنلرک علمی، سکرده دین لرک علمی در، کلام عالیسیله افاده بیورمشلردر. دیکر طرفدن عقل و روح صلاحلرینک بدن صلاحی اوژریه اولان تأثیرلری ده آز دکلدر. محبتک حسن تحافظه و تقویه سیچون بر جوق تدایره احتیاج واردکه اونلر انحق عقل و روح تربیه لرینک تمامقلریه نمکن اولور. بوكون متمن مملکتلرده چوچوق و فیاتی اصغری بر درجه به تنزیل و مردو سخنی موقیتیلری، تزايد نفوسلری حاصل و تأمین ایدن اک حقیقی عامل و مؤثر عقل و روح صلاحی دکلی در؟

والدملر، پدرلر «چوچوق ناصل باقیلر؟» کتابلری ایه اوقو مادیقه، ۱) نظری و عملی علم تربیه اطفال درسلری مایو، بلانکرون. اون ایکنی طبیعی. صحیفه ۱۱

طوفه حق مودت و رافت حسلری خلق ایمکی وعد ایدیبور. و بو وعدک از انجازی اوله ق زوج وزوجه قلبتری، دامعا کوریله کلدیکی اوژره، بری برلریه قارشی صمیمی تمايلرله، رحم و شفت حسلریه متخل بولنیور. آراده برده بشنریتک سرمایه ابهاج و مباھاتی، حیات مادیه نک یکانه زینتی اولان اولاد بولنی بوجیات عالیه و نزیهه به دها زیاده قوت ویریبور.

بوکون قرآن (کریم) ده جناب حلق کولاری حقنده کنعتلری خ تعداد، وارلله برهان اقامه ایدن شوآتی او قودیم زمان نهقدر حفظ او لمشدم! (ومن آیانه ان خلق لکم من افسکم ازواجاً لتسکنوا اليها وجعل بینکم مودةً ورحمةً از في ذلك ليةً لقوم يعقلون). حقيقة برکتاب سیاوی وهقد دنبی به، دوام واستمرار قصدیته استاد ایدن معاشر تلرده سکون وحضور، مودت و رافت آثاری او قدر باهر بر صورتنه تجلی ایدن که سودا و غرام بولنده عافیت وزندگلری هدر ایدنلر اوئل عشر معاشریه نائل اوله مازلر. برجوق قادینلر طانیورز که قوجه لرینک قلبتریه حاکم اولاق و کنديلریه اولان محبت وارتباطری خ تقویه ایمک ایمجون تسریع حل خصوصنده تأثیری مجرب ادویهه مراجعت ایدیبورلر؟ اوئلر بیلیورلر که چوچق ابین آراسنده اک قوتلی بر رابطه، میل و محبتک دوامی ایمجون الکاسسلی برضماده. شو اساسله بناءً زوجیت علاقه لری تهدید ایدن اک قوتلی ته لکه بونک کیت کیده قوت و متابنی فائی ایمی، و بحوالک تأثیریه معاشر تده ذوق و حضور، حیانده لذت قلاماسی قصیسی اولدیغی ظن ایدنلر هذیاندن، سیوری عقلای کنجلره قارشی بر طاقم افکار باطلهی تزین و تحسین امله خدمت ایمادن باشهه برشی یاپیورلر.

اوت، بزده انکار ایتمیزکه تأهل عالنده روایت زوجیه ب ضعیفلاتان، حق بعض کره تفرقه و طلاقه مؤدی اولان بر طاقم احوال وارددر. فقط بو احوال ایمجون، عقد نکاح نتیجه سنده حاصل اولان حسیات فاضله به مجرد رابطة زوجیه نک دوام واستمراری ایراث ضعف ایتمدیکنه دلات ایده جک بر طاقم عالی و اسباب موجوددر.

سوزک خلاصه سی، مخاذنت حیاننک ده شتون اجتماعیه ب خللدار ایمک، بونی واسع مقیاسه تطبیق ایدن امتری بیوک بیوک، ضررلره صوق خصوصنده فحش حیانندن کری فایله حق بر طاقم و خیم نتیجه لری، الیم عاقبتلری وارددر.

بو ایکی حیات بعض جهتلرجه یکدیکرندن آیزیلری سه ده آردده موجود اولان فرق هر ایکی حیات بوزندن امتره ترتیب ایدن ضررلره او بارق حیاننک عاله مناسباتنک محوینی، نفوسک تدنی و انسال و انسابک اضمحلانی اشاج ایدن تأثیرلر کوز یونمه مساغ ویردیره جک شیلردن دکلدر.

اسبابه توسل ایته من لازمکیو . مسلمان « فاستبقو الحیرات » امراری موجنجه ای ایشله هر کسدن ایلری کیتمکه جالیشاچق و بوکا موفق اولق ایچون دینی نه اصر ایتدیسه اوونلردن آیرلایه جقد . دینز هر ای شئی امر ایدر . فقط کوردیکمز وجهمه هر شیدن اولکی امری اقرأ او لدیقندن او لا او قوبوب یازمایی و بوسایده صره سیله بتون قواو ملکاتک تربیه و تنبیه سی امر ایتمشد .

موضو عمز اولان عقل مسئله سی ایسے دین اسلام ده تمل در . پیغمبر اقند من « الدین هو العقل ولا دین من لا عقل له - دین عقل در و عقل اولیانک دین یوقدر » بیورمشلدر . پک اعلا ؟ دینک ده ، دینیانک ده تمل ، انسانلرک صفت میزه و فارقه سی اولان عقل ، بو قیمتدار جوهر ندر ؟

عقل ، فکر ، ذکا ، ذهن کی تعبیرلره افاده ایدیان ملکه دماغه بی علم تربیة اطفال مشاهیر علماسندن ماییو وبالانکرون نام ذاتلرک تأليف ایشکاری کتابده شوصورلره تعریف ایدلشد . « ذکا انسانلرک مالک اولدقلری برقوت وقدرت درکه اونکله انسان اشیانک کیفیتلرینی ، افعالک صورینی ادرالک ایدر و اونلرک مناسباتی آکلار و کندي معلوماتی تصنیف و تهییج ایدر . ویوکسک مرتبه سنه ادرالک اشیادن افکارلک نظر و مطالعه سنه یوکسلمک اقتداریه مالک اولونور » ذکا ، حد ذاتنده بر طاقم ملکات دن مرکب برکل در . ملکانک آری آری مختار برموجود دیتلری یوقدر . ذکا افعال ذکائیه نک تنوهاتی ایچنده بر قالیر . ادرالک ایدن ده ، در خاطر ایدن ، تخیل ایدن ده ، بنا و انشا ایدن ده او در . و عقل مفهومی بوقدرله ده قلمازه روحيه تضمن ایدر . او اعتبار ایله ذکا و یاعقل کلمه سی بربیوک افعال روحيه مقوله سنک اسمند عبارت در . زیرا حس ایشیکی کی ، ایسته دیکی کی اکلايان انسانک تمايی در . آنچیق ایچه ایضاح ایده بیلملک . ایچون روحیات متخصصلری قوه عقلیه بی طاقم ملکلره تقسیم ایتمشد . حواس ، وجدان اطلاعاتی کسب ایدر لر . حافظه اوونلری حفظ ایدر . متخله ، حاکمه ، عاقله ده بنای قورار لر .

ایشته انسانک قوه عقلیه سنک اعظمی منایا و کلاهه نائل او له بیلمسی بو خناف ملکلرک ، عمومی ایچنده آری آری تربیه لریه ، اصول و قواعدیه تو فیقاً اعظمی درجه ده موفق اولمله ممکن او لا بیلیر . بو غاییه به واصل او لا بیلملک ایچون حاکمه ، مکتب ، معلم ، صرق ، عنفه ، محیطه ، والحاصل شاکرده شخصیتی ، هیئت اجتماعیه نک احوالی هپ مهم عامل و موضوع علردد . علم تربیه متخصصی هپ بوونلری بیلملک و نظر اعتباره الایله جک لیاقت ده او لایلدر . چونکه مقصد فردی مستقل دوشونه رک دکل ، عینی زمانده هیئت اجتماعیه ایله ملاصق و علاقه دار بر ذات او لدینه بیلدرک اوکا کوره یتشدیر مک در .

مدنی مملکتله عمومیتله بیلمنش ، او کره نلش اولان چو جوق یتیشه دیرمه علممند مستفید او لاد قه صاغ ، سالم و برکتی نسل یتیشه دیرمه کمکنی در ؟

ایشته حقیق قورتولوش یولنی طوتا بیلملک ایچون هر شیدن اول علم تربیه نک بتون اقسامه وقوف و رهایت لازم در . بو مسئله لره هم هانه لره ، هم مکتبیلر علاقه دار اولمالی لردر . هر یتیشه جک انسان کنديسی بکلین تھلکه لری واونلردن قورتولق ایچون اخناد ایده جکی خط حرکتی بیلملی در .

هر برت اسپه نسر « حفظ محبت قانونلرینه هر رهایتسزک فیزیکی بر کنادر » دیشدر . اسلام تعییر نجه ، انسانک جسمیه قارشی مکلف او لدینی و ظاہرده قصور ایتمسندن متولد بر کنادر ، دیک ایسته مشد . حفظ محبت قانونلرینه رهایت طبیعی بیلکی ایله اولور . دوقتور فلوری « اکر بزمی قبل پدر لکمزک بزی مکلف طوتی و ظائفی ، تا دلیقانی لغمزدن بیلوب نظر اعتباره آلماز سهق ، منفور و خشی لردن فرقی اولمسایز . » قرآن کریم ، نفسی و بتون خلقق بیلوب دوشونیه ن علمیز ، دوشونجه سز انسان ایچون « قان پیختیسی » بیورمشد . خلق و خالقی ، وظیفه و مسؤولیق در پیش ایدن علمی انسانی ده « کرامت » له توصیف ایتمشد . بومعنالری بیلدره ن بر جوق نصوص جلیله وارد . فقط اک مهمن جهق بو معنالرک ایلک نازل اولان آیت جلیله لرده درج و بیان بیورلش او لاسید . (اقرأ بسم ربک الذی خلق خلق الانسان من علق . اقرأ وربک الا کرم الذی علم بالقلم . علم الانسان مالم یعلم - بتون مخلوقاتی پارادان ربک اسمیله او قو ، ربک انسانی قان پیختیسندن یاراندی . او قو ، اکرم اولان ربک قلم ایله علم ویردی . انسانه بیلمندیکنی او کره تدی ، آیت کریمه سی علمیز انسانک قان پیختیسی ، علم و معرفت صاحبی انسانک ده کرامت و شرافت صاحبی او لدینه بیلدر . بونلر ایلک نازل اولان آیت جلیله لردر .

(رب) کله سنه تربیه ، (علق) ده بدین ، « اقرأ ، قلم ، علم ، اکرم » کله لرندده عقل و روح مفهوملری مندرج در . دها صوکره کی ایتلرده روحک بوزو ماسندن متولد حادثه چیلشدر .

دین اسلام هر امر نده بدین ، عقل و روح ملکات اساسیه سی هب بردن کوزه تیشدر . بتون عبادت و طاعتله بوملکلرک تربیه و تنبیه لریه چالشمق ، آلیشدر مرق فائد سی وارد . از جمله نماز ، بوبابده جهات جامعه سیله مکمل بر مثال بینالدر . دقت ایدنلر بواساسی غاییه جک ، زکانک ، سائز اعمال اسلامیه نک کافه سنک پک کوزل خدمت ایتدکارنی کورورل . و بونک ایچون درکه بزم و بتون عالم اسلامک کری قلمازک اک طوغری سیبی دینزه ای تمسک ایتدیکمزد کوره نلر پک خلقی در لر . چونکه دینزه حقیله تمسک ایده بیلمسه که بر کره هر جهتیه تکمل

بتون مسلمانلر عىنى عرقى دىن، عىنى اقليم ده، عىنى لسانلاره متكلم، عىنى حكومت تابع دكالىردر. ذاتاً حكومت ملتى كوره او لور، قاعدهسى مسلمانى دىن دار. موئته سكىونك «هر ملت لا يق او لادىپنى حكومق بولور.» دىدىيەكى مشهور در. حالبىركە او بونى سوپىلە من دن چوق عصرلار مقدم يىغىر افندىمىز «كانتكونوا يولي عليكم» بىور مشرىدى، بعضىلىرى دە بونى تېبلەتكە عطف ايدىلر. تېبلەتكە حدود انسانلارك، بىلكىدە بىر قومك صفق او لا يىلىر. فقط نە قدر اقوام اسلامىيە وارسە هېلىرى دە تېبلەر دىيئە مىھىجى آشكار در.

شمدی بوتون حالم اسلامه عام و شامل نه لروار آرایم .
هدىندن اول دينىمىز ، قرآن كريم وار . عجبا قرآن كريم تا خرى
موجبى در ؟ بونى بلا تفکر سوپىلەن جاھل لر موجود او لا بىلەر .
 فقط بىلە بىلە استادده بولۇڭان بدخواھلرده يوق دكلىدە . فقط بواوقدىر
حقيقته ، واقعه مخالف بى افترادركە اونى عقل و فكري اولانىرە
ابسالىدىرىمۇ مىكىن دكلىدە و مىكىن دە اولامامشدەر . بوكا ناصل اىسالىلا بىلەر كە
دىنۈزكە ايىلەك امىرى بىوك بى معجزە سېحانىيە او لهرق داقرا ؟ اقرا ؟ ايىلە
باشلاپور . بونىك نە بىوك بى معزە او لەدىغى آزىزىچق دوشۇنەنلر اىمچۇن
ظاھىردر . با خصوص پىغمېر افدىمىزكە بىتىداي بىتلىرنىدە اىغانە دەعوە
بىأمور بىوزىلدە قىلى قوهڭىڭ حالى معلوم . اىچىلۇرنىدە او قويوب يازمىق اھمىيتسىز
د علم و معرفت مەفقۇد او لان بى قومە حضرتى فخر رسالت افدىمىن ،
طايىپدىغىز پىتلر باطلەر . بىكا جناب اللەدن وحى كلىپور . ديدكلىرى
وقت ئىستىك بوقدر بىوك او لهرق اكلا ئىپسىڭ اللهك سکا نە وحى اىستى ؟
بىپورلر وايلەك ذفعە مذ كور داقرا ... اىخ ، آيت جىلەلر يېنىڭ نازل
ولەدىغى سوپىلەرلر . بونىلە بى تېلەتكە ئەندىلۇرنىدە قرائىت و كتابىتكە ،
علمك ، قىلمك اھمىق او لمىان بى قومە مؤۇر اولماسى لازمكە جىكى خاطرە
لەر . چۈنكە او نىركە مفاخرى آت ، دوه ، انسان و ساۋە كىي صىيم
و خاتىنە ير طوئىش خصوصلىرى . تىمس ايدەرك ايشە باشلا مۇق دەها
تاسىب ايدى ، هلا حظەسى يالضرور وارد اولور . فقط ايش او بىلە دكلى .
قصىد دىنىڭدە ، دىيانىڭدە ، باقىنىڭ ئەنلىك علم و هر فان او لەدىغى ئا
تىدىسىندىن ساز اىله سناى ، اك صاغلام و ئىملا ، او زۇرىنە قەدەق دە .

معاوم او لذیغی او زرده علمات، عرفانک لزوم تحصیله داره
بر چوچ آیات جلیله و احادیث شریفه وارددر. و علم تحصیلی « طلب العلم
فریضه علی کل مسلم و مسلمة » امریله قادین، ارکک هر مسلمان
او زرینه فرض در. با خصوص « هل یتفع القرآن الا بالعلم » حدیث
شریف مسلمانلگک انجق علم ایله تام او لا جغف قطعی صورته بیلدیرد.
« وما یعقلها الا لعلمون - بیانات التهیی انجق حالمیر تعقل ایدرلر »
آیت جلیله سی ده بو معنای افاده ایدیسورد. هر حالده اول و آخر
اسلامی محافظه اپدە جلک علم در. بر حدیث شریفده « ستکون

هتمدن مملکتىرىك ھېسىنده كورولۇن غايت بىرلە فېض مەتقىلىر،
عقللارە حىرت وىرە جىشك درجه دەكى اينجە ويوكتىش هىز و معرفىتلەر،
مەھىب و دەهاش ايجاد و اختراعلار ھېپ بۇ علم تربىيە سايىھىسىنده حاصل
اولىشلىرىدەر. عجبا بۇ فېض و موفقىيەتلەر بىزلىرىدە، بىتون عالم اسلامدە نەايچىون
اولايمىر؟ اكىشكەمىز نزەدە؟

بوکون سائر ملتلرده او قور یازانلرگ نسبتی بوزده بوزه قریبدر،
حالبوکه بزده کویلی شهرلی، قادین ازکلک عمومیتلہ نظر اعتباره آلتیرسہ
بوزده اوچ و یابش دن صکره او قویوب یازمقبیلسلریمزده لازم او لدیفی
کی ایشہ یارامیور. قاج عصر دنبری طوب، تھنک، دینامیت، واپور،
زرھلی، دره دناود، طیاره، تلسز تللى تاسز تلغیر افلر، تله فونلر، میقروب
کشفياتی، علم کیمیا، علم ماکنه، علم طب، هندسه، فلکیات، زراعت،
تجارت، صناعت، سطوت و شوکت، غالیت حاکیت الی آخر ھپ او نلرده،
جهالت، اسارت، محکومیت، مغلوبیت، فقر و ضرورت، استقرارض
ولئل ھپ مع الاسف مسلمانلرده در. حق یأس والحاد کی احوال
بیله کوندن کونه ایچمزردھ آرتقده در. بو حاللاری کوردن نه قدر
کیمسه لرمن وارد رکه کندیلرینى هر که وباخصوص اجنبی لرہ دینسز،
غربالشمش کوسترمکله دین اسلامدن قطع علاقه ایتش و بناء عليه
زمم باطل لونجھه ھیچچ بى دلو ترقی ایده میه جىك اولان مەدىتیسز ملتىڭ
فوچه چىقىش او لدقلىرىنى بىلدۈرمک لزوم كورىيورلار. چونسکە مىدايدە
صرفان و مفاحى نامنە دین اسلامك اثار ماھىيە سىدن قالىھ بعض حقايق
علمىيە ايله توركالىڭ جلادت و علو جنابىنە عائىد مناقب و وقایع دن باشقە
کندىمزرە عائىد ھېچچ بى رەنر و معرفت ويا منىت يوق.

ایشته بو قصودلر هېپ دېنگىزه عطف ايدىل كىددىدر. واقعا دېنگىزك
معالىسىنىڭ حقىقىلە ادرالك وەركىمە قارشى اوپورسە اوپسون ائباتە مقتدر
عرفان وايمان صاحبلىرىجۇن بو استادلرلە حكىي يوقدر. كىرىقالىمنىڭ
سېبى معلومىدر. فقط بويلاه لرىمىز معالا سىف كافى اوپلىق دىن دەھابىڭ او زاقدىر.
الك زىادە جاھل و حريم اسلامە يابانجى او لانلرلە سىلىرى ايشىدىپلەور.
عقللارى كوزلۇندە او لان جەھلا دە مىسلمانلىق مالنى مەتقى كورمەنچە
او نىلرلە سوزلۈرنە قولاق آصومقىدىن كىندىلىرىنى قورتاراما يورلۇ. او جەھتلە
ايىلەك ايش بىزىم و بىتون ئالم اسلامەنەن مىظاپوب تىرقىياتى بىر درلۇ حاصل
واسحراز ايدەمدىكەزك نەدىن ايلىرى كىلدۈكى قىاطىنى صوت دە ائبات
ايىمكىدەر. طېيى بونحال اسف اشتەلەك سېبى و يا سېپىلىرى واردەر. فقط
نە اوپورسە اوپسون بىتون ئالم اسلامە ئام و شامل او ئىمالى دركە مسبۇ
او لان ئام و شامل تائخرلىرى اىضاح ايدەپىلسىن، مەجيما تربىيە اطفال علمىنىڭ
باخصوص موضوع بىخىمىز او لان صلاح عقلىنىڭ حىن تىقىقىتە مانع
بىتون ئالم اسلامە شامل نە حالار واردە؟

بُونی ھرقہ، اقلیمہ، لسانہ، حکومت، عطاں اپدھ میز۔ چونکہ

وایتیرمک روسیه‌ده فبلکه هریرده غایت آغیر ایدی . بوکون ایسه دها آغیر اولدی . آغیرلئی نسبتندەدە اهمیق قات قات آرتدى . مکتب ، مدرسه مسئله‌لرندە بوتون قوتلە جالیشىق ھم ملتىك ، ھم نظارتك ، ھم دە بوتون منسوبين علمىيەتك بوکون اڭ بويوك وظيفەلریدر ، حتى نظارتك بوکون يكانە وظيفة اساسىسى بودۇر، دېنسە طوغىرى اولور .

٥١) بوکون بزم ، بلکه بوتون اهل اسلامك ایکى ضرورى حاجقى وارددر :

١ - مدنىيت دنياسىنك بوتون علملىرى ، فنلىرى ، صنایع و هنرلىرى ؟
٢) اسلاميتك علوم ادبىيە (تەزىيە) و علوم دينيەسى ،

اولىكى ضرورىت و حاجت مدنىيت دنياسىنك مكتىبلەندە البتە بولۇر . مدنىيت مكتىبلىنىك قابولرىدە اسلام چوجقلارىنە بوندن صوکره ، بلکه هر وقت هریرده آچق اولور . لەن اسلاميتك علوم تەزىيە و دينيەسى مدنىيت مكتىبلىنىك ھىچ بىرندە يوقدى . بوندن صوکره دە بولۇماز . بوکون توركىادەدە ، توركستاندەدە ، ھربىستاندەدە بولۇماز . چالىشىر ايسىك ، بولىلە حرکت ايدر ايسىك اسلاميتك بوتون علوم تەزىيە و دينيەسى يالكىز اسلام دنياسىدە ، او زمىن دە ، يالكىز روسىيە بولۇرود . (١)

٥٢) اسلام علومى مىكىن اولان يوللارك هر بىزىلە نشر ايمك ايجون بوکون روسىيە اهل علمدىن فداكار بىرىئەت علمىيە تشىكىل قىلىر . كىندى رغبىتىلە ، كىندى ھمتىلە بوتون زەختلىرى اقتحام ايدە جىڭ اولان شو فداكار ھىئت علمىيە علوم اسلامىيە تدرىساتىلەمشغۇل اولۇپ معلملىرى ، اماملىرى ، خطىپلىرى بىجانا ، خالصا لوچەللە تدرىساندە بولۇملىيدر . يىكى مدرسه بىنارىنە حاجت يوق ؟ جامعلۇر كايفىدر . يىكى پروفسىرلەر دە حاجت يوق ؟ اولىكى عصرلارك درسلرى كېن فن تام ايمك اصوللارى دە زىادە مفید او لە بىلەر .

٥٣) مدنىيت دنياسىنك علوم و فنون و صنایع مكتىبلەندە مات چوجقلارىنى يېشىدۈرۈپ اقتصاد ايشلىرىنە ، حيات يوللىرىنە ، دولت ادارەلرینە حاضرلامق خصوصلىرىنە لازم كان تىديرلارك ھېستە شو فداكار ھىئت علمىيە بوکون بىلاتأخىر توسل ايدر . ملى ، اجىماىي ، ادبى ترقىماز حركەتلەندە بىزه لازم اولان علم و ادب اردوسى بوتون ملتىك قوت و اغانەسىلە بو ھىئت علمىيە تشىكىل ايدر . سىياسى فتوحات ايجون حرب عسکرى بىز روسىيە مسلمانلىرىنە بوکون بلکە حاجت دىكىدر ؟ لەن علمىي وادبى فتوحات ايجون علم وادب اردوسى بىز ايجون بوکون مطلقا ضرورى بىراجتىدر .

٥٤) مكتب مدرسة مسئله‌سى ، معلم معلملىر مسئله‌سى بوکون فوق العادە بويوك وغايت آغىز بىرمىسىلە اولدى . مكتب و مدرسه لارك

بعدى فتن يىصىح الرجل مؤمناً ويسمى كافراً الامن احياء الله بالعلم - بن دن سكرە قىتللى ، فسادلى زمانلىر او لا جق دركە او وقتلر صباحلىن ايمانلى او لانلىر آقشامە كافر او لا جقلدر . بىورمشىلدەر . سكرە « اطلبوا العلم من المهد الى المهد » « اطلبوا العلم ولو بالصين » كلام قالىلرى بيانە حاجت اولمايەن جق درجه دە مشهورلەر .

دينگىزدە علمك يىك بىوك طوتولىيغىنە اڭ مەم دليل لەدن بىرىسى دە مسلمانلارچە علمىيە ، معلملىر ايديلەن حرمەت ، ويريلەن طالى مقام در . امام على افدى من « من علمنى حرفاً فقد صيرنى عبداً » بىورمشىلدەر . هله « العلماء ورثة الانبياء » حديث شريف علمك ، علمائىك يو كىشك مقاملىرى يىك اعلا كۆستەن يو كىشك بىر بىنه در .

ايىشە دين اسلام بولىلە امس ايتىش . عجبا مسلمانلار نەل يامشلار و نە يايورلۇ ؟ كەھجەت دفعەدە اونلىرى اىضاح ايدە جەڭىز انشامالله .

دوقتور ميلاسلى

اسماعيل مەقى

بوکونك مەم حاجتلىرىنە دائىر تىديرلە

رسى جارالله افدىنىڭ بولشەزىڭلەرچە موھب توقىقى اولارە كتابىنىدە ٤٨) اسلام چوجقلارىنى امين ، منصف بىر مسلم ؟ جىارتلى ، قوتلى بر تورك ، چالىشقاڭ بىنالسان قىلە جق بىر صورتىدە تربىيە ايتىك لازمەر . اىعى اسلام چوجقلارىنى ھەر روحلىرىنى ، ھەم عقللىرىنى تربىيە ضرورىدە . انسانىت واسلاميت مصلاحتلىرىدە ، ھەجالدە وھریردە دولت و مدنىيت مصلاحتلىرى دە بۇنى اقتضا ايدر .

معارف نظارتلرىنىڭ حقوقىلە عمومى اولىق او زىرە ترتىب قىيانە جق مكتب ، مدرسه ، كىلە پروغراملىرى روسىيە مسلمانلارىنىڭ چوجقلارىنە مسلمان تورك اولىق شرفى ايجون لازم كەن ملى ، دينى ، ادبى ، مدنى تربىيەلری آرزو اىتىدىكىز درجه دە ھىچ بروقت تامىن ايدە من . بولىلە پروغراملىرى حکومتك ، دولتك عمومى مكتىبلەندەن اىستەمك مەم دىكادر .

آق صحىھەلر او زىرنىدە كى مادەلرک بلاغلى عبارەلرینە قناعت اتىپوب معارف سياسترەنە عمومىت و جىديت كىسب ايتىش قوتلى تىديرلەرلەك فعليات جەھتلىرىنە دە باقار ايسىك شو دىدكارم بلکە قبول او لىنور . بىناه عليه : ٤٩) ملى ابتدائى مكتىبلىرىز ، دينى مدرسه لېمىز ھەحالدە هریردە وھە جەھتەلە بزم ادارە من دە ، بزم اختيارىزدە اولىق مطلقا ضرورىدە . او تەن بىرى غايت حقولى و قناعتلى طلبلىرى اولىق او زىرە روسىيە مسلمانلىرى بۇنى سرپ ايدىيوردى . بوندن صوکره دە مطلقا هەزمان طلب ايدر .

٥٠) اسلام چوجقلارىنى مطلوب و معقول صورتىدە تربىيە ايمك